

Výjezdní seminář z obchodního práva
Obchodněprávní judikatura včera, dnes... a zítra?

25. – 27. dubna 2014

Způsob výpočtu vypořádacího podílu v SRO

Ing. Ladislav Dvořáček

5. ročník PF UK

Resumé

V práci se zabývám vlastním vymezením pojmu vypořádací podíl, způsobem jeho vzniku a výpočtem jeho hodnoty i výše ve společnosti s ručením omezením. Jako klíčové otázky zásadního právního významu z oblasti výpočtu vypořádacího podílu, kterými se soudní praxe zabývala, a které se uplatní i v rámci nové úpravy, spatřuji především následující:

- Lze se odchýlit při stanovení hodnoty vypořádacího podílu od výpočtu stanoveném na základě účetní hodnoty?
- Je princip dispozitivnosti po rekodifikaci opravdu všemocný a stěžejní?
- Je možná dohoda společníků ohledně způsobu výpočtu vypořádacího podílu?

Inspiraci a odpovědi na nastolené otázky nacházím mimo jiné v následujících rozsudcích a nálezech Nejvyššího soudu:

- usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. července 2011, sp. zn. 29 Cdo 752/2011 (LETASOL) v návaznosti na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. března 2007, sp. zn. 29 Odo 513/2005
- rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. dubna 2009, sp. zn. 29 Cdo 2254/2007

Domnívám se, že i po rekodifikaci bude možné použít způsob výpočtu jinak než na základě účetnictví, jen je nutné ho správně a racionálně odůvodnit a zachovat základní zásady obchodního práva (čestnost, poctivý obchodní styk, dobré mravy). Též docházím k tomu, že princip dispozitivnosti, jakkoliv vyzdvihován v souvislosti s přijetím ZOK, není ani v oblasti civilního práva všemocný princip a očekávám v budoucnu, v oblasti výpočtu vypořádacího podílu, judikturní omezení použití této zásady.

1. Úvod a cíl práce

Cílem práce je popsat způsob výpočtu vypořádacího podílu ve společnosti s ručením omezením (dále také SRO). V práci se zabývám institutem vypořádacího podílu, způsobem jeho vzniku a určením jeho hodnoty. S ohledem na zásadní změny, ke kterým došlo v souvislosti s rekodifikací, se zaměřuji na rozdíly mezi starou a novou úpravou a též na použitelnost stávající judikatury v kontextu zákona o obchodních korporacích.

První část práce je zaměřena na vlastní vymezení pojmu vypořádací podíl a na způsob jeho vzniku. V druhé a třetí části je představen způsob výpočtu vypořádacího podílu v SRO, uvedena relevantní ustanovení obchodního zákoníku a ukázán vliv judikatury na jejich výklad. Soudní rozhodnutí se zasloužily velkou měrou o změnu ve způsobu chápání výpočtu vypořádacího podílu a je jim tedy věnován největší prostor vždy se zdůrazněním zásadních otázek, které byly v rozhodnutích posuzovány. S ohledem na to, že při výpočtu hodnoty vypořádacího podílu se často vychází z účetnictví je věnován krátký prostor i úvaze o přirozených limitech účetnictví v této oblasti. Ve čtvrté části je analyzován způsob výpočtu vypořádacího podílu dle zákona o obchodních korporacích.

2. Vypořádací podíl

Zjednodušeně si lze vypořádací podíl představit jako finanční či jinou penězi ocenitelnou kompenzaci, která společníkovi náleží, pokud jeho účast ve společnosti zanikne jinak než převodem obchodního podílu a společnost nadále existuje. Pokud by společník v případě ukončení jeho účasti neobdržel žádnou náhradu, byl by jeho majetek, který měl ve formě podílu na společnosti znehodnocen. Takovýto přístup by zcela jistě v mnoha případech odporoval základním principům poctivosti, spravedlnosti a dobrým mravům. V hodnotě vypořádacího podílu by se mělo zohlednit hospodaření společnosti a celkově i zhodnocení či na druhé straně znehodnocení hodnoty podílu ve společnosti. Níže rozebírám vlastní pojem vypořádacího podílu a způsob jeho vzniku.

2.1. Definice vypořádacího podílu

Vypořádací podíl je v souladu s ustanovením §36 odst. 1 zákona č. 90/2012 Sb. Zákon o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích) (dále jen „ZOK“) definován jako majetkové právo, které vzniká, ukončí-li společník svoji účast ve společnosti za jejího trvání jinak než převodem podílu nebo udělením příklepu v dražbě. Prakticky totožně byl vypořádací podíl definován v předrekodifikační úpravě v §61 odst. 2 Obchodní zákoník (dále „ObchZ“).

T. Dvořák definuje vypořádací podíl jako majetkovou hodnotu představující podíl na majetku společnosti, na nějž má osoba, jejíž účast na společnosti zanikla, právo¹. Oproti tomu J. Dědič pojímá vypořádací podíl širěji a obdobně jako u podílu definuje jeho stránku kvalitativní a kvantitativní.

Kvalitativní stránka vypořádacího podílu je dána jeho obsahem. Obsahem jsou práva a povinnosti. Právem je zde právo na finanční nebo jiné penězi ocenitelné plnění od společnosti.

Kvantitativní stránka vypořádacího podílu je dána jeho výší a hodnotou. Výši vypořádacího podílu lze stanovit obdobně jako u výše podílu ve formě zlomku nebo procentem. Hodnota vypořádacího podílu je pak určení výše vypořádacího podílu v penězích ocenitelné částce.

Hlavní funkcí vypořádacího podílu je poskytnout společníkovi, jehož účast ve společnosti zanikla kompenzaci za „ztrátu“ jeho podílu na obchodní společnosti. V tomto smyslu lze hovořit o kompenzační funkci vypořádacího podílu², a nebo též o jeho funkci jako ochraně vlastnictví.

Vypořádací podíl lze chápat i jako projev ústavního principu ochrany vlastnictví, dle článku 11 Listiny základních práv a svobod, více mj. též příspěvek K. Heroutové³.

2.2. Způsob vzniku vypořádacího podílu v s.r.o.

V případě zániku účasti společníka na společnosti jinak než převodem podílu se podíl transformuje do podoby tzv. uvolněného podílu (§212 odst. 1 ZOK). S výjimkou převodu podílu nebo příklepu v řízení o výkonu rozhodnutí zaniká účast společníka v s.r.o. v následujících situacích, které je možné rozdělit podle toho, zda vznikly na základě vůle odcházejícího společníka nebo bez jeho vůle⁴.

Důvod zániku účasti společníka v s.r.o.	Ustanovení ZOK
<i>A. Možnosti zániku účasti společníka v s.r.o. na základě vůle společníka/dědice</i>	
- pro nesouhlas s příplatkovou povinností	§164 odst. 2
- pro nesouhlas s rozhodnutím VH	§202 odst. 2 písm. a
- pro nesouhlas s rozhodnutím o trvání společnosti	§202 odst. 2 písm. b
- zrušení účasti společníka soudem	§ 205

¹ DVOŘÁK, Tomáš. *Společnost s ručením omezeným*. 3. vydání, ASPI-Wolters Kluwer, Česká Republika, 2008, strana 167

² Kuhn k §36 in Štenglová, I, Havel, B., Čileček, F., Kuhn, P. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*, 1. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2013

³ <http://www.prf.cuni.cz/katerina-heroutova-1404046240.html>

⁴ <http://www.prf.cuni.cz/klara-svandelikova-1404046226.html>

Důvod zániku účasti společníka v s.r.o.	Ustanovení ZOK
- pro neudělení souhlasu s převodem podílu orgánem společnosti	§ 207 odst. 3
- zrušení účasti dědice soudem	§ 211
<i>B. Možnosti zániku účasti společníka v s.r.o. bez vůle společníka</i>	
- Vyloučení společníka pro nesplnění vkladové povinnosti	§ 151
- Vyloučení společníka pro závažné porušení povinností	§ 204
- Zamítnutím insolvenčního návrhu pro nedostatek majetku společníka	§ 206
- Pravomocným výkonem rozhodnutí nebo pravomocným exekučním příkazem k postižení podílu	§ 206

Důvodům zániku účasti společníka se v rámci stejného semináře v roce 2013 věnovala K. Švandlíková⁵. V zásadě lze říci, že ZOK dává společníkovi s.r.o. v porovnání s ObchZ podstatně širší možnosti zániku účasti na základě jeho vůle.

Jakmile zanikne účast společníka a vznikne uvolněný podíl, je nutné rozřešit otázku co s uvolněným podílem? Tuto otázku řešil jinak ObchZ a jinak se s ní vypořádává ZOK.

ObchZ stanovil, že obchodní podíl přechází ze společníka na společnost (§ 113 odst. 5 ObchZ) a tato měla tři možnosti jak naložit s uvolněným obchodním podílem:

1. Převést obchodní podíl na jiného společníka nebo třetí osobu (§ 113 odst. 5)
2. Rozhodnutím VH snížit základní kapitál o vklad minulého společníka (§ 113 odst. 6)
3. Rozhodnutím VH a převzetí uvolněného obchodního podílu ostatními společníky za úplatu ve výši vypořádacího podílu (§ 113 odst. 6)

ZOK se vypořádává s uvolněným podílem jiným způsobem, kdy uvolněný podíl nepřechází na společnost, ale vlastnictví podílu zůstává společníkovi. Práva a povinnosti spojená s uvolněným podílem však nelze vykonávat (§212 odst. 4 ZOK). Společník se tak dostává do pozice, kdy přišel o všechny složky vlastnictví k podílu a zbylo mu pouze tzv. holé vlastnictví (*nuda proprietas*). Společnost s uvolněným podílem nakládá jako zmocněnec a v závislosti na tom, zda je omezena převoditelnost podílů má dvě možnosti:

- I. Pro případ omezené nebo vyloučené převoditelnosti podílu (§ 212 odst. 2 ZOK)
Společnost určí vypořádací podíl dle obecných ustanovení ZOK (§ 36 ZOK), viz dále a následně bez zbytečného odkladu, nejpozději však do 1 měsíce po vyplacení vypořádacího podílu (§ 215 odst. 1 ZOK) má následující možnosti:

⁵ <http://www.prf.cuni.cz/klara-svandelikova-1404046226.html>

1. Společnost buď sníží základní kapitál o vklad společníka, jehož účast zanikla
nebo
2. Společnost rozhodne o přechodu uvolněného podílu za protiplnění ve výši vyplaceného vypořádacího podílu na zbývající společníky poměrně podle jejich podílů⁶

Nerohodne-li společnost ani jedním z výše uvedených způsobů, rozhodne soud i bez návrhu o jejím zrušení a nařídí její likvidaci (§ 215 odst. 1 ZOK).

II. Pro případ, že převoditelnost podílu není omezena či vyloučena (§ 212 odst. 2 ZOK)

Společnost se nejdříve pokusí prodat uvolněný podíl nejméně za přiměřenou cenu, přičemž zbývající společníci mají k prodávanému podílu předkupní právo (§ 213 odst. 1 ZOK). Výtěžek z prodeje tvoří po odečtení nákladů a započtení pohledávek vypořádací podíl (§ 213 odst. 2 ZOK). Teprve v případě, že bude prodej podílu objektivně neúspěšný, využije společnost postupu totožného jako v případě omezené převoditelnosti výše uvedeného pod bodem I.

Nedomnívám se, že lze použít výklad ustanovení §212 odst. 3 ZOK tím způsobem, že společnost s uvolněným podílem naloží podle §213 nebo podle §215 tak, že si může vybrat jeden ze způsobů, ale jak z důvodové zprávy, tak z gramatického i teleologického výkladu ustanovení vyplývá, že se primárně nejdříve musí pokusit podíl prodat a teprve po objektivně neúspěšném prodeji využije ustanovení § 215 v návaznosti na ustanovení § 214 ZOK.

3. Hodnota vypořádacího podílu – zásadní otázky

Úprava zjištění hodnoty vypořádacího podílu prošla v období od nabytí účinnosti ObchZ několika legislativními změnami a poměrně velkým judikurním vývojem. Níže uvádím přehled základních změn, které ovlivnili i současnou úpravu v ZOK.

Do 30.6. 1996 platilo dle ustanovení §61 odst. 2 ObchZ v následujícím znění:

*Při zániku účasti společníka ve společnosti za trvání společnosti vzniká společníkovi právo na vyplacení podílu (vypořádací podíl). Výše⁷ vypořádacího podílu se stanoví **na základě roční účetní závěrky** za období, v němž zanikla účast společníka ve společnosti. Nestanoví-li zákon, společenská smlouva nebo statuty jinak, vypořádá se podíl v penězích.*

Terminologii určení hodnoty vypořádacího podílu na základě roční účetní závěrky je nutné rozumět tím způsobem, že se jako základ použije údaj z účetní závěrky - vlastní kapitál.

⁶ Rozhodnutí náleží do působnosti VH a osvědčuje se veřejnou listinou (§ 215 odst. 2 ZOK)

⁷ Výší se zde rozumí hodnota vypořádacího podílu, jedná se o nesprávně použitý pojem

Vlastní kapitál je údaj, který sděluje, celkovou sumu vlastních prostředků financování majetku společnosti. Jiným způsobem lze vlastní kapitál definovat jako tzv. účetní hodnotu společnosti. Lze ho nalézt v účetní závěrce ve výkazu Rozvaha, pod položkou A. na straně Pasiv⁸. Více k tomuto tématu odkazují na bohatou účetní literaturu⁹.

3.1. Kdo platí vypořádací podíl?

Mohlo by se zdát téměř automatické i přes výhrady ke znění ustanovení §69 odst. 2 ObchZ, že vypořádání společníkovi náleží pouze v případě, kdy jeho účast zanikla jinak než převodem obchodního podílu. Přesto soudní praxe poměrně dlouho a vytrvale řešila otázku, zda náleží společníkovi vypořádací podíl i v případě jeho převodu a zda se může společnost na této transakci podílet¹⁰. Závěry z těchto soudních rozhodnutí lze zobecnit tak, že v případě převodu obchodního podílu nevzniká bývalému společníkovi právo na vypořádací podíl a společnost se nemůže svým majetkem na plnění z titulu této smlouvy nikterak podílet. Výše uvedené závěry platí i pro ZOK.

3.2. Co když vlastní kapitál z účetní závěrky neodpovídá reálné hodnotě?

Pro analýzu dalšího vývoje soudní praxe v oblasti vypořádacího podílu je vhodné se posunout v čase na znění ustanovení § 61 odst. 2 platné do 31.12.2000, které bylo následující:

„Při zániku účasti společníka ve společnosti za trvání společnosti vzniká společníkovi právo na vypořádání (vypořádací podíl). Výše vypořádacího podílu se stanoví ke dni zániku účasti společníka ve společnosti na základě mimořádné účetní závěrky a vyplácí se v penězích, neplyne-li ze společenské smlouvy nebo stanov něco jiného.“

Zásadní otázkou ve spojitosti s výpočtem hodnoty vypořádacího podílu bylo, jak stanovit hodnotu vypořádacího podílu v případě, kdy je účetní závěrka použitá pro jeho výpočet materiálně nesprávná, anebo liší-li se podstatným způsobem čistý obchodní majetek společnosti vyjádřený v účetní závěrce od jeho reálné hodnoty. Těmito otázkami se soud zabýval v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 21. března 2007, sp. zn. 29 Odo 513/2005 a uzavřel následovně:

„...je-li účelem dispozitivní úpravy ustanovení § 61 odst. 2 obch. zák. uspořádat vztahy mezi společníky při vypořádání jejich účasti ve společnosti pro případ, že sami neurčí ve společenské smlouvě jak má vypořádání proběhnout, je třeba vycházet z toho, že zásadám poctivého obchodního styku (§ 265 obch. zák.) odpovídá, aby vypořádání mezi společníky bylo poctivé v tom smyslu, aby hodnota vypořádacího podílu společníka, jehož účast ve

⁸ Viz. § 14 až §15a vyhlášky 500/2002 Sb. a příloha č. 1 k vyhlášce 500/2002 Sb.

⁹ Např. Skálová, J., Podvojný účetnictví 2013, 20. vydání, Praha: Grada Publishing, a.s., 2013, s. 115-125.

¹⁰ Např. viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. listopadu 2013, sp. zn. 29 Cdo 381/2013 nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. března 2007, sp. zn. 29 Odo 641/2005 aj.

společnosti skončila, popřípadě právního nástupce takového společníka, odpovídala hodnotě majetku, připadajícího na jeho obchodní podíl.“

„...plyne-li z účetní závěrky (anebo by z ní mělo při řádném zpracování plynout), že účetní hodnota čistého obchodního jmění společnosti zjištěného z účetní závěrky (bez přihlédnutí k údajům uvedeným v příloze č. IV) je v hrubém nepoměru k jeho skutečné (tržní) hodnotě, je k tomu třeba při stanovení vypořádacího podílu přihlédnout...“

Soud fakticky říká, že údaje z účetní závěrky nejsou dogma a v určitých situacích je možné a dokonce nutné se od nich při výpočtu hodnoty vypořádacího podílu odchýlit. Dle mého názoru je výše uvedený rozsudek poměrně hezkým příkladem, kdy soud a dokonce i soudy nižších stupňů jsou povinni aplikovat výklad *praeter legem*, resp. i *contra legem*. Závěry tohoto rozsudku se v plném rozsahu uplatní i za účinnosti ZOK.

3.3. Je možné se pouze „dohodnout“ na výpočtu vypořádacího podílu?

Výše uvedenými rozsudky ovšem otázky ohledně vypořádacího podílu nebyly zdaleka vyčerpány. Důležitou a dosud nedorozřešenou otázkou stále zůstávalo, zda se lze odchýlit od způsobu výpočtu vypořádacího podílu daného ustanovením § 61 odst. 2 ObchZ (ve výše uvedeném znění do konce roku 2000).

Světlo do této otázky přinesl rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. dubna 2009, sp. zn. 29 Cdo 2254/2007, který uzavírá, že tehdy platné znění § 61 odst. 2 ObchZ umožňuje stanovit hodnotu vypořádacího podílu odchýlně:

„Dikci „neplyne-li ze společenské smlouvy nebo stanov něco jiného“ nelze dle Nejvyššího soudu omezovat jen na tu část ustanovení, která pojednává o výplatě v penězích. Z gramatického hlediska neplatí, že vedlejší (přípustková) věta rozvíjí jen část věty hlavní přiléhající k této vedlejší větě, jsou-li obě části věty hlavní spojeny slučovacím poměrem (spojka „a“).¹¹

Další otázkou, která má obecnější dopad a použije se nejen na oblast vypořádacího podílu je otázka jednorázového vlomu do společenské smlouvy dohodou společníků. Soud zastává názor, že je to možné a dokonce vhodné v případech jednorázových, které nemají obecnou platnost:

„Nejvyšší soud nenachází důvod, proč by podle úpravy § 61 obch. zák. ve znění účinném v rozhodné době mohli společníci formulovat část obsahu práva na vypořádací podíl (konkrétně splatnost) v dohodě o ukončení účasti, zatímco vůči ohledně zbylých složek tohoto obsahu (konkrétně stanovení způsobu určení výše podílu a formy jeho výplaty) by museli upravit ve společenské smlouvě či stanovách. ... Změna společenské smlouvy či stanov by se

¹¹ Soud dále argumentuje i věcnou logikou, a přestože osobně se s jeho závěry ztotožňuji, domnívám se, že soud nebere v odůvodnění správně v potaz vztah řádné a mimořádné účetní závěrky, kdy řádná účetní závěrka, může být i závěrkou mimořádnou (potvrzeno nově i ustanovením §17 odst. 8 zákona č. 563/1991 o účetnictví)

pro takové opatření nehodila, když by ji následně - po přijetí dohody podle § 149a obch. zák. - bylo nutno opět revidovat.“

Přestože se znění § 61 odst. 2 ObchZ změnilo a uvedené rozhodnutí nebylo nadále v plném rozsahu aplikovatelné na možnost odchýlení se od zákonné úpravy ohledně určení hodnoty vypořádacího podílu, viz níže, použijí se jeho závěry opět v plném rozsahu opět za účinnosti ZOK.

3.4. Může soud přezkoumat správnost účetní závěrky?

Soud se ve výše citovaných rozhodnutích¹² nepřímou zabýval i dalšími otázkami, které mají opět obecnější dopad, a sice zda je možné, aby soud přezkoumával správnost účetní závěrky.

Soud se zde vyslovil, že mu nepřísluší v rámci řízení o stanovení hodnoty vypořádacího podílu posuzovat platnost usnesení valné hromady, která schválila účetní závěrku, ale nic nebrání tomu, aby se soud zabýval tím, zda byla účetní závěrka zpracována řádně¹³. Tento závěr se opět uplatní i za účinnosti ZOK.

3.5. LETASOL aneb co vše dokáže účetnictví

S účinností od 1. ledna 2001 se opět změnilo ustanovení § 61 odst. 2 ObchZ¹⁴ a znovu vyvstala otázka, zda se uplatní závěry pregnantně formulované v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 21. března 2007, sp. zn. 29 Odo 513/2005. Nejvyšší soud ji posuzoval v rámci svého usnesení ze dne 27. července 2011, sp. zn. 29 Cdo 752/2011 (dále jen „LETASOL“) a uzavřel poměrně jasně a výstižně:

„I nadále proto platí, že plyne-li z účetní závěrky (anebo by z ní mělo při řádném zpracování plynout), že výše vlastního kapitálu podle účetní závěrky je (např. v důsledku způsobu ocenění majetku) v hrubém nepoměru ke skutečné (tržní) hodnotě čistého obchodního majetku, je k tomu třeba při stanovení vypořádacího podílu přihlídnout.“

Soud v usnesení LETASOL potvrdil platnost výše představených judikатурních závěrů i na nové znění zákona.

V odůvodnění usnesení jsou však patrné vlastnosti a „nedostatky“ účetních výkazů, které nelze aplikovat mechanicky. Jádrem sporu v řízení LETASOL spočívalo v tom, zda má odcházející společník, který se dohodl s ostatními společníky na odchodu (dohodou, dle § 149a ObchZ) nárok na vypořádací podíl a případně v jaké hodnotě, když podle rozvahy

¹² rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. dubna 2009, sp. zn. 29 Cdo 2254/2007 a též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. března 2007, sp. zn. 29 Odo 513/2005

¹³ Jak ostatně vyplývá z výše citovaných rozsudků je tak i povinen činit

¹⁴ Novelou provedenou zákonem č. 370/2000 Sb.

sestavené ke dni jeho odchodu činila výše vlastního kapitálu -3 tis. Kč, kdežto dle posudku znalce činila tržní hodnota čistého obchodního majetku částku převyšující 23 mil. Kč.

V praxi se lze často setkat s otázkami, zda takový rozdíl mezi posudkem znalce a účetním oceněním je vůbec možný a jestli se nejedná o „kreativní“ účetnictví. Nemusí tomu tak být. Je třeba si uvědomit, že celé účetnictví se řídí mnoha zásadami, přičemž na ocenění majetku a ostatních účetních položek mají významný vliv především následující¹⁵:

- Zásada věrného a poctivého zobrazení (true and fair view)
- Zásada neomezeného trvání účetní jednotky (going concern)
- Zásada věcné a časové souvislosti (accrual principle)
- Oceňování v historických cenách (historical cost, acquisition prices)
- Zásada opatrnosti (prudence principle)

Při správně sestavené účetní závěrce by nemělo až na výjimky docházet k tomu, že vlastní kapitál společnosti bude nadhodnocen. Často však bude docházet k tomu, že bude výrazně menší, než je jeho tržní ocenění¹⁶. Domnívám se, že do budoucna by bylo velmi vhodné uvažovat v rámci účetnictví především o modifikaci principu historických cen a principu opatrnosti tak, aby se uživatelům účetních výkazů dostala informace o ocenění aktiv a pasiv v jejich skutečné tržní hodnotě všude tam, kde je rozdíl materiální, anebo je to nezbytné pro účely použití účetní závěrky^{17 18}.

4. Výpočet hodnoty vypořádacího podílu dle ZOK

Při výpočtu hodnoty vypořádacího podílu SRO dle ZOK se vychází z hodnoty společnosti. Ve vlastním výpočtu hodnoty vypořádacího podílu se v konkrétních ustanoveních ZOK odráží především zásada dispozitivnosti a přednost se dává vždy společenské smlouvě před ustanovením zákona tam, kde je to možné (§214 odst. 2 ZOK, §36 odst. 2 a 3 ZOK)¹⁹

ZOK preferuje jako primární způsob určení hodnoty vypořádacího podílu výtěžkem z prodeje po odečtení všech účelně vynaložených nákladů (§213 ZOK). Teprve pokud by se objektivně nepodařilo uvolněný podíl prodat ve lhůtě 3 měsíců (§214 odst. 1 ZOK), anebo by to přímo nařizovala společenská smlouva, použije se následující postup pro určení hodnoty vypořádacího podílu:

¹⁵ Viz úvodní ustanovení SMĚRNICE EP a RADY 2013/34/EU (novelizovaná čtvrtá směrnice) a zákona č. 563/1991 Sb.

¹⁶ Viz rozdíl ocenění vlastního kapitálu z rozvahy a tržního ocenění čistého obchodního majetku u LETASOL

¹⁷ Viz článek 18 SMĚRNICE EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY 2013/34/EU,

¹⁸ Pozn. Otázka si však samozřejmě zaslouží širší diskuzi na toto téma, neboť je nutné mít na zřeteli i cenu a dostupnost zveřejňované informace.

¹⁹ Viz též důvodová zpráva k ZOK, k §31 až 43 a k §203 až 216

I. Společenská smlouva stanoví vhodný způsob určení vypořádacího podílu

Společenská smlouva může stanovit jakýkoliv vhodný způsob stanovení vypořádacího podílu a tento postup se použije přednostně před dále uvedenými v bodech II a III níže. Vyplývá to z výkladu ustanovení §36 odst. 2 ZOK (první věta) a §36 odst. 3 ZOK (poslední věta). Otázkou samozřejmě zůstává, co je vhodný způsob jeho určení. Vzhledem k tomu, že každá společnost, stejně jako každý člověk, je jiná, tak ani nelze stanovit obecný postup pro jeho určení. Domnívám se, že vodítkem může být judikatura a úvahy z oblasti vytěsnění minoritních akcionářů v případech squeeze-out a metody aplikované ČNB²⁰. Jen pro úplnost dodávám, že společenská smlouva může též sama odkázat i na postup uvedený v bodech II a III níže.

II. Reálná hodnota majetku společnosti se výrazně neliší od jeho ocenění vyjádřené v účetnictví

V tomto případě se stanoví hodnota vypořádacího podílu ke dni zániku účasti společníka v obchodní korporaci z vlastního kapitálu zjištěného z mezitímní, řádné nebo mimořádné účetní závěrky sestavené ke dni zániku účasti společníka v obchodní korporaci (§36 odst. 2 ZOK)

Důležité pro další výklad je, co se rozumí pod pojmem reálná hodnota? ZOK nenabízí žádné vodítko. Domnívám se, že přílehavé bude použití mezinárodních účetních standardů (IFRS 13) a nebo metod USPAP²¹ (Uniform Standards of Professional Appraisal Practice). Obě varianty předpokládají následující vlastnosti reálné ceny:

- *Jde o cenu, kterou by měl majetek vynést při standardním, běžném prodeji na vysoce konkurenčním a volném trhu za splnění všech podmínek nezbytných pro tento prodej za předpokladu, že prodávající a kupující jednají racionálně, informovaně a přiměřeně opatrně.*

III. Reálná hodnota majetku společnosti se výrazně liší od jeho ocenění vyjádřené v účetnictví

V této variantě se při určení hodnoty vypořádacího podílu vychází z reálné hodnoty majetku snížené o výši dluhů vykázaných v účetní závěrce (§ 36 odst. 3 ZOK) .

Domnívám se, že výše uvedené znění není úplně vhodné a bude přinášet výkladové problémy. Někteří autoři²² vidí problém v tom, že není definováno, co se rozumí pod

²⁰ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. června 2012, sp. zn. 29 Cdo 2214/2010 a též Informace ČNB k oceňování účastnických cenných papírů pro účely povinných nabídek převzetí, veřejných návrhů smlouvy a vytěsnění dostupná na http://www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/legislativni_zakladna/emise_evidence_cp_nabidky_prevzeti_vytesneni/metodiky_vyklady.html

²¹ V Bělohávek, A. J. a kolektiv, *KOMENTÁŘ K ZÁKONU O OBCHODNÍCH KORPORACÍCH*, Praha: Aleš Čeněk, 2013, s. 248 je doporučeno použít obdobně definované reálné hodnoty dle IVS

²² Bělohávek, A. J. a kolektiv, *KOMENTÁŘ K ZÁKONU O OBCHODNÍCH KORPORACÍCH*, Praha: Aleš Čeněk, 2013, s. 249

pojmem výše dluhů a zda tam budou spadat i položky pasiv, které nejsou závazkem (např. účty časového rozlišení, dohadné položky apod.). Osobně zastávám názor, že ustanovení je nutné vyložit tak, že pod pojem dluhy patří všechny tyto položky, jinak bychom ve vlastním kapitálu měli obdobné položky aktiv zahrnuté a položky pasiv pak nikoliv a takovýto absurdní výklad je nutné zamítnout. Opět pro úplnost dodávám, že dle mého názoru, je nutné rozumět dluhům jako dluhům sice vyjádřeným v účetní závěrce, ale oceněnými reálnou hodnotou.

5. Stanovení výše vypořádacího podílu a určení formy výplaty

Výše vypořádacího podílu se určí obdobně jako u výše podílu, tj. poměrem podílů společníků (§36 odst. 4 ZOK). Vypořádací podíl se vyplácí v penězích, je však možné dohodou společníků nebo zněním společenské smlouvy umožnit jeho vyplacení v nepeněžitě podobě.

Splatnost vypořádacího podílu je bez zbytečného odkladu, resp. do 1. měsíce po marném uplynutí lhůty určené pro prodej podílu (§36 odst. 2 ZOK, §213 odst.2 ZOK a §214 odst. 1 ZOK).

6. Závěr

Problematika vypořádacího podílu prošla poměrně bouřlivým vývojem. V zásadě lze uzavřít, že judikatura z této oblasti z doby účinnosti ObchZ se ve velké míře uplatní i pro ZOK (ostatně je nepochybné, že aplikační praxe soudů byla v oblasti vypořádacího podílu velkým inspiračním vzorem pro text ZOK). Výklad a ani aplikace zákona nemohou jít proti základním zásadám, jakými jsou mj. zásada poctivého obchodního styku, dobré mravy nebo zákaz zneužití většiny. Po rekodifikaci, kdy došlo k upřesnění a potvrzení možnosti použití výpočtu vypořádacího podílu i z jiných než účetních dat se plně uplatní závěry uvedené v usnesení LETASOL. Dle mého názoru je však třeba mít na paměti, okolnosti na základě, kterých soud dospěl ke svým závěrům. Též se domnívám, že i důvodovou zprávou k ZOK tolik vyzdvihovaný princip dispozitivnosti se dočká omezení právě aplikací výše uvedených zásad. Je tedy otevřenou otázkou, zda lze např. stanovit paušálně vypořádací podíl společenskou smlouvou jako nulový. Osobně se domnívám, že to bude možné jen v omezeném množství případů a rozhodně ne paušálně.

Na druhou stranu ZOK přinesl v oblasti vypořádacího podílu nové otázky a jistě se v budoucnu dočkáme dalších významných soudních rozhodnutí. Na závěr si dovoluji vyslovit názor či spíše přání, aby text případné novelizace ZOK lépe pracoval se základními pojmy a to nejen v oblasti vypořádacího podílu.

11. Prameny

Odborná literatura:

- Bělohlávek, A. J. a kol., *KOMENTÁŘ K ZÁKONU O OBCHODNÍCH KORPORACÍCH*, Praha: Aleš Čeněk, 2013
- Štenglová, I, Havel, B., Cileček, F., Kuhn, P. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*, 1. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2013
- Josková L., Pravda P., *Zákon o obchodních korporacích s komentářem*, Praha: Grada Publishing, a.s., 2014
- Hejda, J. a kol., *ZÁKON O OBCHODNÍCH KORPORACÍCH*, 1. Vydání, Praha: Linde Praha, 2013
- Dvořák, T., *Společnost s ručením omezeným*. 3. vydání, Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2008
- Peláková, I., *Komentář k obchodnímu zákoníku. 2 díl*, 3. Vydání, Praha: Aspi Publishing, 2004
- Dědič a kol., *Obchodní zákoník, komentář*, Díl I, Praha: Polygon, 2002
- Skálová, J., Čouková, P., *Účetní a daňové dopady transakcí v kapitálové společnosti*, 2. Aktualizované a rozšířené vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009
- Skálová, J., *Podvojný účetnictví 2013*, 20. vydání, Praha: Grada Publishing, a.s., 2013

Normativní právní akty:

- Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích)
- Důvodová zpráva k Zákonu č. 90/2012 Sb. (sněmovní tisk č. 363)
- Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví
- Vyhláška č. 500/2002 Sb., prováděcí vyhláška k podvojnému účetnictví pro podnikatele
- Směrnice EP a Rady 2013/34/EU

Judikatura:

- usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. března 2007, sp. zn. 29 Odo 641/2005
- rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. března 2007, sp. zn. 29 Odo 513/2005
- rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. dubna 2009, sp. zn. 29 Cdo 2254/2007
- usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. července 2011, sp. zn. 29 Cdo 752/2011
- usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. června 2012, sp. zn. 29 Cdo 2214/2010
- usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. listopadu 2013, sp. zn. 29 Cdo 381/2013

Internetové zdroje:

- http://www.cnb.cz/cs/dohled_financni_trh/legislativni_zakladna/emise_evidence_cp_na_bidky_prevzeti_vytesneni/metodiky_vyklady.html
- <http://www.prf.cuni.cz/klara-svandelikova-1404046226.html>
- <http://www.prf.cuni.cz/katerina-heroutova-1404046240.html>

[http://www.danarionline.cz/archiv/dokument/doc-d1506v1482-vyporadaci-podil-spolecnika-s-r-o/?search_query=\\$issue=117](http://www.danarionline.cz/archiv/dokument/doc-d1506v1482-vyporadaci-podil-spolecnika-s-r-o/?search_query=$issue=117)